

**ALEKSANDR FAYNBERG — IKKI XALQ MADANIYATINI BOG‘LAGAN
IJODKOR**

Temirova Shaxloxon Xamid qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti,

Sharq filologiyasi fakulteti, 2-kurs talabasi

temirovashaxlo37@gmail.com

Tel: +998935804264 "tel: +998946804264" 946904264

Ilmiy rahbar: Djurayev Dilshod Mamadiyarovich

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti, Sharq filologiyasi fakulteti dekani

fdx8585@mail.ru Tel: +998946888838

ANNOTATION: *This article examines how Alexander Fainberg, through his life, creative work, and translation activities, acted as a bridge between Uzbek and Russian literature and culture. The poet’s biographical path, the features of his artistic style, the works he translated, and his achievements in the literary and cultural fields are discussed. Using concrete examples, the article explains why he is called “a bridge between the cultures of two peoples.”*

Keywords: *Alexander Fainberg, translation activity, Uzbek literature, Russian literature, cultural ties, poetry, screenwriting.*

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqola Aleksandr Faynbergning hayoti, ijodi va tarjimonlik faoliyati orqali o‘zbek va rus adabiyotlari, madaniyatlari o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini qanday bajarishini tahlil qiladi. Shoirning biografik yo‘li, badiiy uslubi, tarjima qilgan asarlari va u tijoriy-madaniy sohada erishgan yutuqlari misollar bilan keltiriladi, “ikki xalq madaniyati orasidagi ko‘prik” deb atalishining sabablari yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *Aleksandr Faynberg, tarjimonlik, o‘zbek adabiyoti, rus adabiyoti, madaniy aloqalar, she‘riyat, ssenariy*

KIRISH

Adabiyot va san‘at — millatlar qalbini birlashtiruvchi ko‘prikdir. Tarjima va badiiy ijod orqali turli xalqlar o‘z hayot tuyg‘ularini, fikrlarini va ruhiyatini bir-biriga yetkazishi mumkin. Ayniqsa, agar ijodkor bir tomondan ma‘lum tilda ijod qilsa, lekin qalbi bilan boshqa madaniyatni chuqur anglab, unga mehr bilan yondashsa — natija haqiqiy madaniy uyg‘unlik asosida yaratilgan ijod namunalari bo‘ladi. Aleksandr Faynberg shunday ijodkorlardan biri edi. U rus tilida yozgan, ammo yuragi bilan O‘zbekistonni, o‘zbekistoning ruhiyatini sevgan — va shu sevgi, hurmat uni o‘zbek adabiyoti va madaniyatini rus tilidagi

o‘quvchiga tanitishga yetakladi. Faynbergning hayoti va ijodi — ikki xalq madaniyati orasidagi ko‘prik misolidir.

Maqolaning asosiy maqsadi — Faynberg hayoti, ijodi, tarjimonlik faoliyati orqali u nega va qanday qilib “ikki xalq madaniyatini bog‘lagan ijodkor” deb atalishini ko‘rsatish

ASOSIY QISM

Aleksandr Faynberg ijodini tushunish uchun avvalo uning hayotga, adabiyotga va madaniyatga bo‘lgan qarashlarini shakllantirgan tarixiy sharoitga nazar tashlash zarur. XX asrning o‘rtalarida Toshkent — Sovet Ittifoqida turli millat va madaniyatlar to‘qnashgan, ayni paytda uyg‘unlashgan noyob makon edi. Aynan mana shu rang-barang muhit yosh Faynbergning dunyoqarashiga kuchli ta‘sir ko‘rsatgan: rus tilida fikrlaydigan, lekin o‘zbekona ta‘b va ruhiyatni teran his qiladigan avlod shakllanayotgan edi.

Aleksandr Arkadyevich Faynberg 1939-yil 2-noyabrda Toshkent shahrida tug‘ilgan. U yoshlik yillaridanoq adabiyotga qiziqqan, she‘rlar yozgan, maktab da vridayoq nashrlarda ko‘rina boshlagan. Toshkentning ko‘p millatli muhitida voyaga yetgan Faynberg turli tillar va madaniyatlarning o‘zaro ta‘sirini chuqur his qilib ulg‘aydi. Bu holat uning keyingi ijodida — ayniqsa tarjimonlik faoliyatida yaqqol namoyon bo‘lgan. Faynberg o‘smirlik yillarida o‘zbek mahallasi hayotini, choyxona odobini, mehmondonlik, qo‘shnichilikni, xalqning o‘ziga xos tabassumini chuqur his qilib ulg‘aydi. Bu taassurotlar keyinchalik uning she‘rlarida, tarjimalarida alohida ma‘no bilan yonib turadi. U 7 yillik maktabni tugatgach, texnik yo‘nalishda — Toshkent topografiya texnikumida o‘qidi. Bu davrda geografik xaritalar, joy nomlari, tarixiy manzillar bilan ishlash uning tafakkurini yanada kengaytirgan. Topografiya uning tasavvurini fazoviy fikrlashga, diqqatni mayda detallargacha ko‘rishga o‘rgatdi. Aynan shu mayda elementlarni sezish qobiliyati keyinchalik she‘riyatida ham, tarjimalarida ham sezilarli bo‘ladi. Harbiy xizmatdan qaytgach, u jurnalistikaga kiradi, Toshkent Davlat Universitetiga (hozirgi O‘zMU) o‘qishga kiradi. Universitetda adabiyot, jurnalistika, publitsistika bilan shug‘ullanishi uning ichki iste‘dodini uyg‘otdi. O‘sha yillarda Toshkentda adabiy muhit nihoyatda jonli edi: Abdulla Oripov, Erkin Vohidov, Asqad Muxtor, Mirtemir singari adiblar bilan uchrashuvlar yosh Faynberg uchun haqiqiy maktab bo‘ldi.

Faynberg o‘zining ilk she‘riy to‘plamlarini 1960–70-yillarda chop ettirdi. Uning she‘rlari o‘ziga xos lirizm, falsafiy teranlik va musiqiylik bilan ajralib turadi. 13 dan ortiq she‘riy kitoblar muallifi bo‘lgan Faynbergning ijodi faqat O‘zbekistonda emas, balki Rossiyada ham yuqori baholangan. Misol tariqasida — “Soniya” (1969), “Etyud” (1967), “Olis ko‘priklar” (1978), “Ijobat” (1982), “Qisqa to‘lqin” (1983) va boshqa to‘plamlar Faynbergning badiiy olamidagi keng ko‘lamli izlanishlarni aks ettiradi. Shuningdek, uning

she’rlari nafaqat Toshkent va O‘zbekiston jurnallarida, balki sobiq Ittifoq, Kanada, Isroil va boshqa mamlakatlarda ham chop etilgan.

Uning tarjimalarida oddiy so‘z ko‘chirish emas, balki:

ohang saqlangan,

tasvirlar yo‘qolmagan,

sharqona falsafa buzilmagan,

Navoiyga xos badiiy nafosat o‘zgarmagan.

Faynberg tarjimalari tufayli o‘zbek she’riyati Rossiya, Yevropa, AQSh va boshqa mamlakatlarda ham tanila boshladi

Uning ijodi davlat tomonidan ham e’tirof etildi. Shoir “O‘zbekiston xalq shoiri” unvoniga sazovor bo‘ldi, shuningdek, Rossiya Federatsiyasining A. S. Pushkin medali bilan taqdirlandi. Faynbergning o‘zbek xalqiga, uning madaniy merosiga bo‘lgan hurmati va muhabbati uning negiziy ijodiy tayanchi bo‘ldi. Faynberg she’riyati bir nechta o‘ziga xos jihatlari bilan tanilgan:

Lirik-falsafiy ruh: Uning she’rlari tabiat, inson, muhabbat, vaqt, vatan kabi mavzularni chuqur falsafiy mushohada bilan birlashtiradi. Faynberg hayot mazmunini, inson taqdirining murakkabligini, ruhiy kechinmalarni lirizm orqali ifoda etadi. O‘zbek ruhining aks etishi: U rus tilida yozgan bo‘lsa-da, she’rlarida o‘zbekona tabiat tasvirlari, milliy ohang, Sharqona falsafa sezilib turadi. Bu holat Faynbergni o‘zbek adabiy maktabiga yaqinlashtirgan. Tovush va ritmning aniqligi: Shoir nutq musiqasiga juda katta ahamiyat bergan. She’rlarida tovushlar uyg‘unligi, ritmning tabiiyligi, xotirada qoladigan ohangdorlik ustun. Tashbeh va metaforalarning nozikligi: Faynberg tasvirlash orqali ma’no yaratadi, yengil, o‘ynoqi, ammo teran metaforalar qo‘llaydi.

Faynbergning tarjimonlik faoliyati uning ijodidagi eng muhim sahifalardan biridir. U ko‘plab o‘zbek shoirlarining asarlarini rus tiliga tarjima qilgan.

U tarjima qilgan shoirlar orasida:

Erkin Vohidov

Abdulla Oripov

Omon Matjon va yana boshqalar

Bu tarjimalar rus o‘quvchisiga o‘zbek she’riyatining jozibasi, falsafasi va ruhini to‘liq yetkazgan.

Tarjimon sifatida Faynbergning asosiy yutuqlari:

1. Asl matn ruhini saqlab qoldi.
2. O‘zbekcha obrazlarni rus tilidagi mos poetik vositalar bilan qayta yaratdi.
3. O‘zbek she’riyatiga xos bo‘lgan musiqiylikni yo‘qotmadi.
4. Milliy timsollarni mos shaklda tarjima qildi.

Nega uning tarjimalari yuqori baholanadi? Chunki, O‘zbek she‘riyati — o‘ziga xos, musiqiy, ko‘p ma‘noli, ritmik. Bu xususiyatlarni rus tiliga ko‘chirish juda qiyin. Faynberg esa bu vazifani mahorat bilan bajargan. Manbalarda Faynbergning Navoiy asarlari ustida ishlagani qayd etilgan, ammo aniq qaysi gazal yoki qaysi bobni tarjima qilgani ochiq ko‘rsatilmagan. Shuning uchun saharlangan, tasdiqlanmagan misollarni yozib berish — noto‘g‘ri bo‘ladi. Ammo ilmiy manbalar shuni tasdiqlaydiki: Faynberg “Navoiy she‘riyoti va falsafasi” qayta yaratishda faol bo‘lgan. U klassik o‘zbek she‘riyatining ritmik qurilishini rus tiliga moslashtirishda katta tajribaga ega bo‘lgan.

Navoiy ruhiyatini rus o‘quvchisiga yetkazish bo‘yicha izohlar, tahliliy maqolalar yozgan. Demak, Faynberg klassik o‘zbek she‘riyatini tarjima qilish bo‘yicha izlanishlar olib borgan, Navoiy asarlarining mazmunini, ruhini, Sharqona falsafa va tasvir uslubini rus o‘quvchisiga tushunarli shaklda yetkazishga harakat qilgan.

O‘zbek shoirlarining eng yaxshi asarlari rus tiliga Faynberg orqali kirib bordi. Bu esa o‘zbek adabiyotining xalqaro e‘tiborini oshirdi. U o‘z milliy ildizlariga sodiq qolgan holda o‘zbek xalqining farzandiga aylandi. O‘zbekiston madaniyatiga qo‘shgan hissasi bu unvonning asosiy sabablaridan biridir. Faynberg asarlarida o‘zbekona ruh, rusona badiiylik, Sharq falsafasi va G‘arb tajribasi birlashgan — shuning uchun ham uning ijodi haqiqiy madaniy ko‘prikdir. Faynberg faqat she‘riyat va tarjima bilan cheklanmagan. U kino ssenariylari ham yozgan — bu ham madaniyatlarni bog‘lashning yana bir yo‘li bo‘ldi. Uning ssenariylari asosida O‘zbekiston va Tojikistonda bir nechta badiiy filmlar suratga olingan, shuningdek, yigirmadan ortiq animatsion filmga matn yozilgan. Misol uchun, “Paxtakor” futbol jamoasining fojiali halokatidan keyin u tomonidan yozilgan ssenariy asosida “Osmondagi stadioni” (1999) filmi yaratildi.

Bu kino asarlari orqali ham Faynberg o‘zbek madaniyati, tarixini, xalq ruhini keng ommaga — kino tomoshabinlariga yetkazdi, til va madaniyat chegaralarini kengaytirdi. Shu tarzda, Faynbergning yaratuvchanligi faqat she‘riy bilan cheklanmay, san’atning bir nechta sohasini — adabiyot, tarjima, kino — birlashtirdi. Bu esa uning ijodini ko‘p qirrali, chuqur va keng ko‘lamli qiladi.

XULOSA

Aleksandr Arkadyevich Faynberg — o‘zbek va rus madaniyatlari o‘rtasida ko‘prikdir bo‘la olgan noyob ijodkorlardan biridir. Uning hayoti, ijodi, tarjimalari, o‘zbek adabiyotiga bo‘lgan muhabbati va sadoqati uni “ikki xalq madaniyatini bog‘lagan ijodkor” degan yuksak unvonga munosib qiladi. Shoirning o‘zbek shoirlari asarlariga qilgan tarjimalari, o‘z she‘riyatida millatlararo do‘stlik g‘oyalarini kuylashi, o‘zbek xalqining ruhiyatini chuqur his qilgani — uning bebaho merosidir. Bugungi avlod uchun Faynberg ijodi nafaqat adabiy tajriba, balki xalqlar do‘stligining yorqin timsoli bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Wikipedia — Aleksandr Faynberg biografiyasi.
https://ru.wikipedia.org/wiki/Файнберг,_Александр_Аркадьевич
- 2.UzSWLU — Aleksandr Faynbergning hayoti va ijodi. <https://www.uzswlu.uz/en/life-and-work-of-alexander-feinberg>
- 3.ArboBlar.uz — Aleksandr Faynberg biografiyasi.
<https://arboBlar.uz/uz/people/fajnberg-aleksandr-arkadevich>
- 4.Ziyouz.uz — Aleksandr Faynberg (1939–2009) sahifasi.
<https://www.ziyouz.uz/ru/poeziya/russkoyazychnaya-poeziya-uzbekistana/405---1939-2009>
- 5.CyberLeninka — A Russian poet with an Uzbek heart (ilmiy maqola).
<https://cyberleninka.ru/article/n/a-russian-poet-with-an-uzbek-heart>
- 6.ORIENS jurnali — O‘zbek-rus adabiy aloqalari: tarjimonlik va madaniy muloqot (PDF to‘plam).
https://oriens.uz/media/journals/ORIENS_Volume_3__ISSUE_3_2_compressed.pdf
- 7.MyTashkent.uz — Aleksandr Faynberg haqidagi xotiralar kitobi / esdaliklar.
<https://mytashkent.uz/2016/09/11/kniga-vospominanij-ob-aleksandre-fajnberge-21/>